

Cselekvőképességet kizáró gondnokság kötelező felülvizsgálata

A 2013. évi V. törvény hatálybalépését megelőzően cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezett emberek nem kerülhettek ki egykönnyen a teljes jogfosztottság állapotából, mert helyzetük, képességeik, állapotuk és körülményeik változását gyakran soha senki nem vizsgálta meg többit. Az új Polgári Törvénykönyv (a továbbiakban: Ptk.) egy lépést tett előre és már előírja a cselekvőképességet korlátozó ítéletek kötelező felülvizsgálatát. A Ptk. 2:29. § (1) b) pontja alapján a cselekvőképesség teljes korlátozása esetén a felülvizsgálati eljárást legkésőbb 10 évvel az ítélet jogerőre emelkedése után meg kell indítani. Az új Ptk. hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény (a továbbiakban: Ptké.) 6. §-a rendelkezik arról, hogy a korábban felülvizsgálat kötelezettsége nélkül cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezett emberek gondnokságát mikor kell felülvizsgálni. A gondnokság alá helyező határozatok felülvizsgálatának kötelezővé tételével a gyámhatóságoknak a korábban enélkül elrendelt kizáró gondnokságról szóló határozatok felülvizsgálata iránt pontosan meghatározott időbeli rendben kellett pert indítania.

A gondnokság alá helyezés az egyik legsúlyosabb jogkorlátozás, mert a cselekvőképesség megvonásával az érintett nem gyakorolhatja másokkal azonos alapon az emberi jogait és szabadságjogait. A felülvizsgálati eljárások kötelező előírásával a bíróságoknak - megfelelő időközönként - vizsgálnia kell az érintett aktuálisan fennálló helyzetét, annak érdekében, hogy az érintett jogainak korlátozása - és ezzel az életébe való beavatkozás - ne legyen nagyobb mértékű a feltétlenül szükségesnél. Az érintett életében beállhat olyan változás, amely szükségtelenné teszi a gondnokság alá helyezés fenntartását. Az érintett állapotában változást idézhet elő a megfelelő gyógyszer beállítása, egy terápiás folyamat sikeressége, de környezeti hatások (például: egy társ megtalálása, gyermek születése, régi barátok, rokonok feltűnése) is pozitívan hathatnak az érintett állapotára, vagy a szociális környezet által nyújtott megtartó erő éppen az érintett belátási képességének csökkenését tudja kompenzálni. Meg kell említeni azt is, hogy előfordulnak olyan esetek is, amikor eleve indokolatlan volt az érintett kizáró gondnokság alá helyezése.

Meghatározó jelentősége van tehát annak, hogy a bíróság a felülvizsgálati eljárásokat meghatározott időközönként lefolytassa és figyelembe vegye az érintett életében, körülményeiben, állapotában beállt változásokat és ne kizárólag egy korábbi diagnózisra, vagy múltbeli történésekre alapozza a döntését. A mentális zavar léte vagy annak a belátási képességre gyakorolt hatása még nem elegendő a gondnokság alá helyezéshez. A cselekvőképességet korlátozó gondnokság elrendeléséhez ugyanis három ok együttes fennállása szükséges: egyrészt az érintett mentális zavarának ténye (ami szakértői kérdés), másrészt az, hogy a mentális zavar az érintett belátási képességére olyan hatással legyen, hogy ez a személyes döntési autonómiájának a korlátozását indokolja (ez jogi kérdés, amelyről kizárólag a bíró jogosult dönten), továbbá az, hogy az egyéni körülmények, azaz a családi, társadalmi kapcsolatok a gondnokság elrendelését indokolják.

A Magyarország által aláírt és ratifikált Fogyatékosokkal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény (a továbbiakban: CRPD) 12. cikke a fogyatékos személyek jog- és cselekvőképességét mindenki máséval azonos módon ismeri el. A CRPD szemléletét és rendelkezéseit követve a Társaság a Szabadságjogokért Egyesület (a továbbiakban: TASZ) álláspontja szerint a helyettes döntéshozatal, és ezzel a teljesen korlátozó gondnokság nem is lehetne a magyar jogrendszer része, az nem biztosít hatékony jogvédelmet az érintettek számára. Az új Ptk. hatálybalépését követően az Alapvető Jogok Biztosának indítványára az Alkotmánybíróság 11/2014. (IV. 4.) határozatában megvizsgálta a Ptk. szabályainak alaptörvény-ellenességét, azonban az indítványt elutasította, a Ptk. szabályait - sajnálatos módon - az Alaptörvénnyel és a nemzetközi gyakorlattal és elvárásokkal összhangban állónak nyilvánította. Habár az új Ptk továbbra is fenntartja a kizárólag helyettes döntéshozatalra épülő teljesen korlátozó gondnokság intézményét, a jogalkalmazó köteles a szükségesség és arányosság követelményének és a fokozatosság elvének megfelelően a korlátozás során az adott cél elérésére alkalmas legenyhébb eszközt alkalmazni. Mindezek alapján a hatályos jogi környezetben is elengedhetetlen, hogy a bírói gyakorlat

a helyettes döntéshozataltól elmozduljon a támogatott döntéshozatal irányába, amely az érintett jogait nem korlátozó alternatívája tud lenni a gondnokság alá helyezésnek, amely támogatást, segítséget nyújt a döntéshozatal során és közben védelmet biztosít attól, hogy az egyént bármely alapjogától szükségtelenül megfoszsják. Éppen a cselekvőképesség korlátozásának elkerülése, vagy legalábbis a korlátozás minimálisra csökkentése érdekében fejtettük ki részletesebb álláspontunkat és a gondnoksági perekben tapasztalt visszasságokat a joggyakorlat-elemző csoport létrehozását kezdeményező anyagunkban.

Mindezekkel összefüggésben döntött a TASZ 2019-ben úgy, hogy utánajár annak, hogy a gyámhatóságok eleget tettek-e a törvényben foglalt kötelezettségüknek, és a 2014 előtt kizáró gondnokság alá helyezett emberek felülvizsgálati eljárását a törvényben előírtaknak megfelelően megindították-e, illetve, hogy a felülvizsgálat iránti perek milyen eredménnyel zárultak, hoztak-e változást a gondnokság alá helyezett emberek életében. Hogy ezekre a kérdésekre fény derüljön, a TASZ közérdekű adatigényléssel a megyei Kormányhivatalokhoz, mint a járási hivatalok felügyeleti szervéhez fordult.

Mint azt az alábbi országos adatok mutatják, sajnos az előzetes várakozásainkat igazolták a kapott információk. A felülvizsgálati eljárások sok esetben a Ptké. által meghatározott időpontnál később, vagy még egyáltalán nem indultak meg. Ennél is aggályosabb viszont a felülvizsgálatok tartalma. Ugyanis az adatok azt mutatják, hogy a korábban a cselekvőképességüktől teljesen megfosztott személyek helyzetét érdemben nem vizsgálták felül a bíróságok, nem tapasztalható tehát az, hogy a CRPD és az új Ptk elvei (fokozatosság, szükségesség-arányosság, a helyettes döntéshozatal ultima ratio jellege) érvényesülnének, és így maradt a teljesen korlátozó gondnokság az érintettek túlnyomó többségénél.

Ezért indokoltnak véljük a t. Kúriai Joggyakorlatalemző-csoport számára megküldeni az alábbi adatsorokat, hogy ezek ismeretében legyen vizsgálható a jogalkalmazói gyakorlat.

I. Az adatigénylések

A. Az adatigénylések során a következőket kérdeztük a megyei Kormányhivataloktól:

1. 2013-ban (azaz a Ptké. 6.§ (1) bek. szerinti felülvizsgálati eljárások megkezdése előtt) összesen hány személy állt az Önök illetékességébe tartozóan, tehát a megyében összesen, felülvizsgálati kötelezettséget nem tartalmazó, cselekvőképességet kizáró gondnokságot elrendelő ítélet hatálya alatt?
2. Közülük hány személynek indult el a felülvizsgálati eljárása a törvényben meghatározott időszámban (Ptké 6.§ (1) bek. a)-e) pontjai szerinti, törvényileg kijelölt időben) és hány személynek indult meg késedelmesen?
3. Ezek közül hány esetben nem zárult még le a felülvizsgálati eljárás?
4. Végül, a felülvizsgált határozatok közül hány esetben került sor a gondnokság megszüntetésére támogató egyidejű kirendelése nélkül; gondnokság megszüntetésére támogató egyidejű kirendelése mellett; a cselekvőképesség részleges korlátozására; és a cselekvőképesség teljes korlátozására?

Feltételeztük, hogy a gyámhatóságok a Ptké.-ban előírt kötelezettségnek akkor tudtak eleget tenni és beütemezni a kötelező felülvizsgálati eljárások megindítását, ha azt megelőzően már összegyűjtötték, összesítették és rendszereztek a vonatkozó adatokat. Emellett az Országos Statisztikai

Adatvédelmi Program kötelező adatszolgáltatásairól szóló 388/2017. (XII. 13.) Korm. rendelete adatszolgáltatási kötelezettséget határoz meg a járási hivatalok számára a gondnokság alá helyezés felülvizsgálata vonatkozásában. Ez alapján a járási hivatalok a gondnokság alá helyezés felülvizsgálatával kapcsolatban egyébként is adatot szolgáltatnak a hivatalos statisztikai szolgálat szervei részére. Továbbá az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény 37. §-a, valamint a törvény 1. számú mellékletének II. 14. pontja szerint a közfeladatot ellátó szerv tevékenységére vonatkozó, jogszabályon alapuló statisztikai adatgyűjtés eredményeit, időbeli változásukat amúgy is közzé kell tenniük a honlapjukon.

B) Tekintettel arra, hogy a gondnokoltak nyilvántartását az Országos Bírósági Hivatal (a továbbiakban: OBH) elnöke vezeti, illetve, hogy az elektronikus nyilvántartás tartalmazza a felülvizsgálat tárgyában hozott határozat jogerőre emelkedésének napjára, valamint a kötelező felülvizsgálat időpontjára vonatkozó információkat, adatigényléssel fordultunk az Országos Bírósági Hivatal elnökéhez is.

II. A megismert adatok összesítése

A mellékletként csatolt adatokból az alábbiak állapíthatók meg:

A. A megyék által közölt adatok alapján a Ptké. 6.§ (1) bek. szerinti felülvizsgálati eljárások megkezdése előtt összesen **25 982** ember állt cselekvőképességet kizáró gondnokság hatálya alatt, ebből **20 172** embernek (**77,6%**) indult meg a felülvizsgálati eljárása a törvényben meghatározott időben. **816** embernek (**3,1%**) nem indult felülvizsgálati eljárása elhalálozás vagy illetékességváltozás miatt, míg a megyék által elismerten **1809** embernek (**7%**) törvényi határidő lejártát követően, késedelmesen indult meg az eljárása. **380** emberről (**1,5%**) közölt - két megye - adatot, akiknek az adatközlés időpontjában tudhatóan egyáltalán nem indult meg a kötelező felülvizsgálata. További **2808** emberről (**10,8%**) - adatközlés hiányában - nem rendelkezünk adattal, így feltételezhetően ezeknek az embereknek egyáltalán nem, vagy szintén késedelmesen indult meg az felülvizsgálati eljárása.

Ha összeadjuk a késedelmes eljárások számát, a meg nem indult eljárások számát, és azokat az embereket, akiket érintő eljárásról semmilyen adattal nem rendelkezünk - és ezáltal feltételezzük, hogy ezeknek az embereknek döntő többségében nem, vagy késedelmesen indult meg a felülvizsgálata, - akkor **4 997 emberről mondható ki összesen, vagyis a vizsgált személyi kör 19,2 %-ról, hogy feltételezhetően egyáltalán nem vagy, késedelmesen indult meg a felülvizsgálati eljárása.**

B. Az OBH részéről a NAIH-nak 2020. őszén adott tájékoztatás alapján a gondnokoltak nyilvántartásába 54 540 fő volt bejegyezve (részleges és teljes korlátozó gondnokoltak összesen). A tájékoztatás alapján 42 271 fő esetében a felülvizsgálat időpontja "még nem járt le", vagyis **12 269** fő esetében már lejárt. A tájékoztatás időállapotában ebből a számból **4263** fő esetében soha nem is volt egyáltalán felülvizsgálati dátum bejegyezve, míg **8006** fő esetében a bejegyzett felülvizsgálati dátum időpontja már lejárt.

Tekintettel arra, hogy **2014-től a** gondnokság alá helyezett emberek esetében a gondnokság alá helyezést elrendelő ítéletnek kötelezően tartalmaznia kell a felülvizsgálat időpontját, a 4263 szám csak azokat az embereket jelölheti, akik 2014 előtt lettek gondnokság alá helyezve. A Ptké. alapján a rájuk vonatkozó felülvizsgálati eljárásokat is legkésőbb 2018 végéig meg kellett volna indítani, így ez azt jelenti, hogy ha meg is indították ezeket az eljárásokat, a ezek a felülvizsgálati eljárások legalább két éve húzódnak. Valószínűleg mutatkozik tehát, hogy **4263** olyan 2014 előtt gondnokság alá helyezett ember él Magyarországon, akinek a gondnokság alá helyezésének felülvizsgálatát a mai napig nem folytatták le, legalábbis annak még mindig nem született eredménye.

(A 8006 fő - következtetésünk alapján - azon gondnokság alá helyezett emberek körét jelöli, akiket 2014 után helyezett a bíróság ítéletével gondnokság alá már felülvizsgálati dátum meghatározásával, és akiknek a felülvizsgálati eljárása nem indult meg időben, vagy még nem zárult le. Nem valószínű, hogy számottevő olyan eset létezik, ahol a 2014 előtt gondnokság alá helyezett személy felülvizsgálatát elvégezték és a következő kötelező felülvizsgálati dátum is lejárt már. A felülvizsgálati eljárását természetesen ezeknek az embereknek is kötelezően le kell folytatni, azonban ez a szám nem esik a jelenlegi írás vizsgáladási körébe.)

Az OBH által szolgáltatott adatok alapján megállapítható tehát, hogy **4263**, 2013 előtt kizáró gondnokság alá helyezett, ember felülvizsgálati eljárását biztosan le kell folytatni ahhoz, hogy a törvény által előírt felülvizsgálati kötelezettség végrehajtásra kerüljön, és ezek az emberek ne éljenek jogfosztott állapotban csak azért mert egyszer - akár évtizedekkel ezelőtt - a bíróság gondnokság alá helyezésükről döntött.

A megyék által megküldött összesített adatok és az OBH által megismert adatok nagyságrendileg megegyeznek, a megyei adatok alapján 4997 emberről valószínűsítjük, hogy a felülvizsgálati eljárása még nem zajlott le, míg az OBH adatai alapján ez a szám 4263 fő. Az eltérést az adatközlés eltérő időpontjára, valamint a hiányos adatközlésre vezetjük vissza.

III. A megismert adatokból levont következtetések

A kötelező felülvizsgálatok egy jelentős része törvénytörő módon a törvényben rögzített határidőn túl, késedelmesen vagy még egyáltalán nem indult meg.

Maradt a teljesen korlátozó gondnokság felülreprezentációja. Nem mutatkozik érdemi változás a korábban kizáró gondnokság alá helyezett emberek státuszában.

1. Az eljárások megindításának késedelme

A megküldött adatokból megfigyelhető, hogy a megyék zömében törvényi határidőn kívül, késedelmesen indították meg a felülvizsgálati eljárások egy részét. **Borsod-Abaúj-Zemplénben** a felülvizsgálati eljárások **9,2%**-a indult a Ptké.-ban meghatározott időszávon túl, **Békés** megyében az eljárások **8%**-a, **Csongrádban** az eljárások **18%**-a, **Fejér** megyében az eljárások **8,7%**-a, a **Fővárosban** az eljárások **19,8%**-a (míg **10,8%**-nak egyáltalán nem indult meg a felülvizsgálati eljárása, és további **21,6%**-ról pedig egyáltalán nem rendelkezünk adattal), **Hajdú-Biharban** az eljárások **9,5%**-a, **Komárom-Esztergomban** az eljárások **8,6%**-a, **Nógrádban** az eljárások **6%**-a, **Somogyban** az eljárások **24,6%**-a (míg további **14,6%**-ról nem rendelkezünk adattal), **Szabolcs-Szatmár-Beregben** az eljárások **6,4%**-a (míg **10,2%**-ról egyáltalán nem rendelkezünk adattal), **Tolnában** az eljárások **24,9%**-a (míg további **21 %**-ról nem tudunk semmit), **Veszprémben** az eljárások **0,8%**-a indult megkésve.

Bács-Kiskun, Győr-Moson-Sopron, Heves, Jász-Nagykun, Vas és Zala megyében a tájékoztatás alapján időben indultak meg az eljárások. Késedelmes eljárások megindulásáról **Baranya** sem tájékoztatott, azonban a megyében 2014 előtt kizáró gondnokság alá helyezett emberek **17,2%** -nak felülvizsgálatáról semmilyen információval nem rendelkezünk.

Zala megyében figyelemfelkeltő, hogy a közölt adatok szerint, az összes kizáró gondnokság alatt álló embernek időben megindult az eljárása, és egy haláleset vagy illetékességváltás sem történt. **Pest** megyében az összes kizáró gondnokság alá helyezett ember 51%-ának időben indult meg a felülvizsgálata, azonban **49%**-ról semmilyen adattal nem rendelkezünk, így feltételezhetően késedelmesen is indultak eljárások.

A kötelező felülvizsgálati eljárások késedelmes megindításával az illetékes gyámhatóságok megszegték a Ptk. és Ptké. vonatkozó rendelkezéseit, törvénysértő gyakorlatukkal 2189 ember alapjogait sértve meg. 2189 ember az összes 2014 előtt kizáró gondnokság alá helyezett ember (25 982 fő) **8,4%**-át jelenti. Ennél azonban feltételezhetően sokkal több érintett joga sérül, hiszen további 2800 gondnokolt helyzetéről nincs információ. Ez a szám - vagyis azon emberek köre, akiknek felülvizsgálati eljárásáról semmit sem tudunk - az összes 2014 előtt gondnokság alá helyezett ember **10,8%**-át jelenti. Valószínű, hogy esetükben is késedelmesen, vagy egyáltalán nem indult meg a felülvizsgálati eljárás.

Tehát összesen körülbelül az érintettek 20%-ának késedelmesen, vagy egyáltalán nem indult meg a felülvizsgálata, tehát az érintettek 1/5-ének jogfosztott helyzete még csak felülvizgálatra sem került.

2. A teljesen korlátozó gondnokság dominanciája, a tényleges felülvizsgálat hiánya

Baranya, Békés, Fejér, Komárom-Esztergom, Somogy, Tolna, Vas, és Veszprém megye szolgáltatott adatot a felülvizsgálati eljárások érdemi lefolytatásával kapcsolatban, vagyis arra vonatkozólag, hogy a korábban kizáró gondnokságot kimondó bírósági ítéletek felülvizsgálata milyen eredménnyel zárultak (azaz hány esetben került sor a gondnokság megszüntetésére támogató egyidejű kirendelése nélkül; gondnokság megszüntetésére támogató egyidejű kirendelése mellett; a cselekvőképesség részleges korlátozására; a cselekvőképesség teljes korlátozására).

A megismert adatokból egyértelműen kirajzolódik az a tendencia, hogy a korábban cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezett emberek rendszerint cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokságban maradtak. Ez az arány az adatot szolgáltató megyékben 80 és 90% között van. A százalékos arány vizsgálata során figyelembe kell venni azt is, hogy az adatközlés idejében még felülvizsgálati eljárások voltak folyamatban, így ez az arány magasabb is lehet.

(**Baranya** megyében **84,4%** maradt teljesen korlátozó gondnokság alatt, az adatközlés időpontjában az eljárások 9,6%-a még folyamatban volt. **Békés** megyében **87,2%** maradt teljesen korlátozó gondnokság alatt, míg 1% meghalt a felülvizsgálati eljárás alatt, az adatközlés időpontjában pedig az eljárások 2,4%-a még folyamatban volt. **Fejér** megyében ez az arány **83,3%**-ban volt, míg az eljárások 12,4%-a volt még folyamatban. **Komárom-Esztergomban** **80,2%**-ban maradt a teljes korlátozás, míg az eljárások 8,2%-a még folyamatban volt, az eljárások 5%-ban pedig nem rendelkezünk adattal. **Somogyban** **88,8%**-ban maradt a teljes korlátozás, míg az eljárások 3,9%-a még folyamatban volt 0,5%-ban nem rendelkezünk adattal. **Tolna** megyében a teljesen korlátozó gondnokságot fenntartó ítéletek aránya **81,4%** volt, az eljárások 10,2%-a még folyamatban volt, az eljárások 4,2%-áról pedig nincs adat. **Vas** megyében **86,2%**-ban maradt a teljes korlátozás, míg az eljárások 7,6%-a még folyamatban volt az adatközlés időállapotában. **Veszprém** megyében **80%**-ban továbbra is teljes korlátozásról döntött a bíróság, míg az eljárások 9,2%-a még folyamatban volt, 7,5% elhalálozott a felülvizsgálati eljárás alatt.)

Az ítéletek cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokságra való módosítása mindössze 2,9 és 8,6% között mozog. (Ez az arány **Baranya** megyében **5,4%**, **Békés** megyében **8,6%**, **Fejér** megyében **3,7%**, **Komárom-Esztergom** megyében **6,3%**, **Somogy** megyében **6,6%**, **Tolna** megyében **3,3%**, **Vas** megyében **5,8%**, **Veszprém** megyében pedig **2,9%**.)

A gondnokság alá helyezés megszüntetésére még ennél is kevesebb esetben került sor a felülvizsgálati eljárások során ez az arány egyik megyében se éri el az 1%-ot.

(**Baranya** megyében **0,1%**-ban szüntették meg a gondnokságot támogató kirendelése nélkül, és **0,4 %**-ban támogató kirendelésével, **Békés** megyében **Fejér** megyében **0,4%**-ban szüntették meg a gondnokságot támogató kirendelése nélkül, és **0,2 %**-ban támogató kirendelésével, **Komárom-Esztergom** megyében az eljárások **0,3%**-ában került sor a gondnokság megszüntetésére, **Somogy** megyében az eljárások **0,2%**-ában került sor a gondnokság megszüntetésére, ekkor támogatót rendeltek ki, **Tolna** megyében eljárások **0,9%**-ában döntöttek a gondnokság megszüntetéséről támogató kirendelésével, **Vas** megyében az eljárások **0,4%**-ában került sor a gondnokság megszüntetésére, **Veszprém** megyében a megindult felülvizsgálati eljárások **0,3%**-ában került sor a gondnokság megszüntetésére támogató kirendelése nélkül és **0,1%**-ban támogató kirendelésével.)

Az adatokból tehát jól látható, hogy a kötelező felülvizsgálatot végző bírósági eljárások nagyon ritkán vezetnek az enyhébb fokú gondnoksági státuszba való áthelyezéshez, vagy a fogyatékossgal élő személyek cselekvőképességének visszaállításához. Azaz, a Ptké által célzott érdemi felülvizsgálat valójában nem történt meg, nem mutatkozik számottevő elmozdulás a cselekvőképesség teljes mértékű korlátozása felől a kisebb mértékű, azaz a cselekvőképesség részleges korlátozása, illetve a támogatott döntéshozatal irányába. Márpedig ez súlyos probléma, hiszen a CRPD teljes egészében elutasítja a helyettes döntéshozatal intézményét, és amellett foglal állást, hogy a védelem enyhébb eszközzel, alternatív megoldásokkal, a cselekvőképesség korlátozása, vagy megvonása nélkül is biztosítható. A teljesen korlátozó gondnokság és az ahhoz fűződő automatikus jogkövetkezmények az Alkotmánybíróság sajnálatos döntésének ellenére álláspontunk alapján ellentétesek a CRPD-vel, nincsenek összhangban Magyarország által vállalt nemzetközi kötelezettségekkel.

Ugyanilyen lesújtó véleménnyel volt a hazai gondnoksági helyzetről a CRPD Bizottság. Jelentésében megállapította, hogy az általa vizsgált időszakban a hivatalos statisztikai adatok szerint folyamatosan nőtt a gondnokság alá helyezett fogyatékossgal élő személyek száma, míg 2008-ban 54 656-an, addig 2017-ben 55 056-an álltak gondnokság alatt. Ugyanebben az időszakban a cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá helyezettek száma 32 687-ről 30 735-re csökkent, de közben a cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság alá helyezettek száma 19 135-ről 24 212-re emelkedett. Ezzel összefüggésben a Bizottság megállapította, hogy ez ellentétes a gondnoksági rendszer 2013-as reformjának céljával, hiszen az új Ptk. újításának lényege épp az volt, hogy a cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá helyezések számát fokozatosan, de érezhetően csökkentésék, és arra csak kivételes esetekben kerülhessen majd sor. 2017-ben azonban, négy évvel az új Kódex megalkotása után a cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá helyezések száma szinte teljesen változatlan volt. Hasonlóképpen a 2013. évi reform során a szándék az volt, hogy a cselekvőképesség részleges korlátozása is csupán a legszűkebb számú ügycsoportokban történhessen meg, ehhez képest 14 745 cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy cselekvőképességét szinte minden döntéshozatali területen korlátozták. A CRPD Bizottság jelentésében vizsgálta a gondnokság alá helyezés kötelező felülvizsgálatát is. Az adatokból (2014-ben felülvizsgált esetek 80%-ában, addig 2015-ben 90 %-ában, 2016-ban 90 %-ában, 2017-ben pedig 89 %-ában a gondnokságot fenntartó határozat született) a Bizottság is azt az erősen aggályos következtetést vonta le, hogy a teljesen korlátozó gondnokság fenntartása miatt az érintett fogyatékossgal élő emberek jogai súlyosan sérülnek.

Megfigyelhető, hogy a felülvizsgálati eljárások lefolytatása nem hozott érdemi változást a korábban kizáró gondnokság alá helyezett emberek túlnyomó többségének a státuszában. Láthatóan döntő többségben ugyanabban a gondnoksági fokozatban maradtak az érintettek, amely fokozatról a bíróság eredetileg - akár évtizedekkel korábban - döntött. A felülvizsgálati eljárások - ha késedelmesen is - lefolytatásra kerülnek, azonban érdemben nem hoznak változást a gondnokság alá helyezett emberek életében. Az eljárások eredményei azt mutatják, hogy formálisan ugyan lefolytatásra kerülnek a kötelező felülvizsgálati eljárások, azonban tartalmilag - a szükségességi-arányossági tesztnek, az

arányosság és a fokozatosság elvének tényleges figyelembevételével - nem vizsgálják az érintettek állapotában, helyzetében, képességeiben és körülményekben beállt változásokat. Ehhez fontos megjegyezni, hogy a bíróság eljárása során hiába is próbálná meg követni a nemzetközi elveket, a fokozatosság és arányosság követelményét, ha hiányoznak azok az eljárási irányelvek, szakmai protokollok, amelyek iránymutatásul szolgálnak a bírácoknak és az eljárás egyéb résztvevőinek. Az igazságügyi szakértők vizsgálati metodikája, módszertana az elmúlt két évtizedben nem változott, ahogy a bírácok számára nélkülözhetetlen kérdezéstechnikai, támogatott kommunikációs módszerek sem épültek be a gondnokság alá helyezési eljárások rendszerébe. Ezen hiányosságok következtében nem irányul kellő figyelem a gondnokság alá helyezés súlyosságára, a gondnokság alá helyezéssel az egyén életébe történő mélyreható beavatkozásra, amely a teljesen korlátozó gondnokság esetében a teljes jogfosztásnak felel meg.

A jogalkotó célja az új Ptk.-val és a Ptké. kötelező felülvizsgálatok lefolytatását előíró rendelkezéseivel minden bizonnyal nem a gondnokság jogintézményének megszilárdítása és fenntartása volt, hanem az ítéletek érdemi felülvizsgálata, és a jogkorlátozások lehető legnagyobb mértékben történő csökkentése.

Összegzés

A megismert adatok alapján láthatjuk, hogy a 2014 előtt gondnokság alá helyezett emberek közel 20%-ának késedelmesen vagy egyáltalán nem indult meg a Ptké. által előírt kötelező felülvizsgálati eljárása. Az adatok hiányossága és különböző formában és időben való megküldése miatt nem állapítható meg hiánytalanul, hogy hány esetben nem került sor egyáltalán a törvényben előírt felülvizsgálati eljárások megindítására. Az adatokból megállapítható azonban továbbra is a teljesen korlátozó gondnokság fölényes dominanciája. Az enyhébb fokú gondnokság alá helyező ítéletek, valamint a gondnokság alá helyezés megszüntetésére vonatkozó csekély számú döntések arra engednek következtetni, hogy a felülvizsgálati eljárásokat formálisan ugyan lefolytatják, azonban hiányoznak azok a vizsgálati protokollok, módszertani iránymutatások és szakmai módszerek, amelyek a tényleges, tartalmi felülvizsgálatra lehetőséget biztosítanának. Ennek következtében kevés esetben történik meg az ítéletek érdemi felülvizsgálata, saját peres tapasztalatunk alapján is futószalagszerűen folynak le ezek az eljárások. A bírói gyakorlatban megszilárdult eljárás mentális zavar fennállása esetén - szakértői per lévén - szinte automatizmusként gondnokság alá helyezéssel reagál, a bírácok nem élnek a cselekvőképesség megőrzésének lehetőségét kínáló támogatott döntéshozatal jogintézményével. A támogatott döntéshozatal az új Ptk. hatálybalépésével ugyan a jogrendszer részévé vált, de a gyakorlat és a számok azt mutatják, hogy elenyésző számban kerül alkalmazásra a jogintézmény. Nem mutatkozik rendszerszintű igény a bírói gyakorlat részéről arra, hogy a gondnoksági rendszer elmozduljon a cselekvőképességet érintetlenül hagyó támogatott döntéshozatal irányába. Ez a gyakorlat szembe megy nemcsak a CRPD előírásaival, de még a Ptk.-ban foglalt fokozatosság elvéből fakadó elvárásokkal is.

A személyi autonómia korlátozása olyan súlyos polgári jogi jogkorlátozás, amely során különösen fontos, hogy mindig az érintett fennálló állapotához igazodjon a bíróság. Kiemelkedő jelentőségű, hogy a bíróság bizonyos időközönként értékelje az érintett életében, körülményeiben, állapotában beállt változásokat. Ilyen horderejű kérdéseknél a bíróságnak a kötelező felülvizsgálat alkalmával kötelezően vizsgálnia kell(ett volna) a fennálló helyzetet, annak érdekében, hogy az érintett jogainak korlátozása - és ezzel az életébe való beavatkozás - ne legyen nagyobb mértékű a feltétlenül szükségesnél.

1. sz. melléklet:

A kapott adatokat az alábbi táblázatban foglaltuk össze:

Bács-Kiskun	<p>2020.11.06. időállapot szerint:</p> <p>1) 2187 fő állt cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt 2013 előtt</p> <p>2) 2104 főnek indult meg a felülvizsgálata a törvényben meghatározott időben</p> <p>3) 139 esetben nem zárult még le az eljárás</p>	<p>96,2 %-nak törvényes időben indult meg a felülvizsgálata. A fennmaradó 3,8%-ról nincs adat.</p> <p>(Késedelmesen, vagy egyáltalán nem indult meg az eljárása, esetleg elhalálozás, vagy illetékességváltás miatt nem indult meg az eljárás.)</p>
Baranya	<p>2020.10.26. időállapot szerint:</p> <p>1) 878 fő állt cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt 2013 előtt</p> <p>2) 727 főnek indult meg a felülvizsgálata a törvényben meghatározott időben</p> <p>3) 69 esetben nem zárult még le az eljárás</p> <p>4) 1 fő esetében szüntették meg a gondnokságot támogató kirendelése nélkül, 3 fő esetében támogató kirendelésével, 39 fő esetében döntöttek részleges gondnokságról, 650 fő esetében teljesen korlátozó gondnokságról</p>	<p>82,8%-nak indult időben a felülvizsgálati eljárása, míg 17,2%-ról semmilyen adattal nem rendelkezünk.</p> <p>Az összes lefolytatott felülvizsgálatból 0,1%-ban szüntették meg a gondnokságot támogató kirendelése nélkül, és 0,4 %-ban támogató kirendelésével, 5,4%-ban döntöttek részleges, és 84,4%-ban teljesen korlátozó gondnokságról, az adatközlés időpontjában pedig az eljárások 9,6%-a még folyamatban volt.</p>
Borsod-Abaúj-Zemplén	<p>2020.07.14. időállapot szerint:</p> <p>1) 2021 fő állt cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt 2013 előtt</p> <p>2) 1795 főnek időben, 186 főnek késedelmesen indult meg a felülvizsgálata</p> <p>3) 42 esetben még nem zárult le az eljárás</p>	<p>88,8%-nak időben, 9,2%-nak késedelmesen indult meg a felülvizsgálata, a fennmaradó 2%-ról nincs adat.</p>
Békés	<p>2020.11.06. időállapot szerint:</p> <p>1) 975 fő állt cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt 2013 előtt</p> <p>2) 837 felülvizsgálati eljárás indult összesen, ezek közül időben 761, késedelmesen pedig 76 indult meg (138 fő elhalálozott)</p> <p>3) 20 van még folyamatban</p> <p>4) 6 fő esetében szüntették meg a gondnokságot támogató kirendelése nélkül, 1 fő esetében támogató kirendelésével, 72 fő esetében</p>	<p>78%-nak időben, míg 8%-nak késedelmesen indult meg a felülvizsgálati eljárása. A fennmaradó 14% elhalálozott.</p> <p>Az összes lefolytatott felülvizsgálatból 0,7%-ban szüntették meg a gondnokságot támogató kirendelése nélkül, és 0,1 %-ban támogató kirendelésével, 8,6%-ban döntöttek részleges, és 87,2%-ban teljesen korlátozó gondnokságról. 1% meghalt a felülvizsgálati eljárás alatt, az adatközlés</p>

	döntöttek részleges gondnokságról, 730 fő esetében teljesen korlátozó gondnokságról, 8 fő meghalt a felülvizsgálati eljárás alatt	időpontjában pedig az eljárások 2,4%-a még folyamatban volt.
Csongrád	2020.11.02. időállapot szerint: 1) 910 fő állt cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt 2013 előtt 2) 720 főnek időben, 166 főnek késedelmesen indult meg a felülvizsgálati eljárása 3) összes megindult felülvizsgálatból 18 nem zárult még le	79,1 % -nak időben, 18,2%-nak késedelmesen indult meg a felülvizsgálati eljárása, 2,7%-ról nincs adat.
Fejér	2020.11.06. időállapot szerint: 1) 1199 fő állt cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt 2013 előtt 2) összesen 1001 felülvizsgálati eljárás indult, ebből időben 897, késedelmesen 104 eljárás indult 37 fő esetében egyáltalán nem indult meg Fennmaradó 161 főnél elhalálozás vagy illetékességváltozás miatt nem indult meg az eljárás 3) 124 volt folyamatban (2019.06.28-án) 4) 6 fő gondnokság alá helyezése került megszüntetésre, ezek közül 2 fő számára rendeltek ki támogatót, 37 részleges korlátozásra került sor, a fennmaradók esetében teljesen korlátozásra került sor	74,8%-nak időben, 8,7%-nak késedelmesen, míg 3,1%-nak egyáltalán nem indult meg a gondnokság alá helyező határozat felülvizsgálata. A fennmaradó 13,4% ban elhalálozás vagy illetékességváltozás miatt nem indult meg az eljárás. Az összes lefolytatott felülvizsgálatból 0,4%-ban szüntették meg a gondnokságot támogató kirendelése nélkül, és 0,2 %-ban támogató kirendelésével, 3,7%-ban döntöttek részleges, és 83,3%-ban teljesen korlátozó gondnokságról, míg az eljárások 12,4%-a még folyamatban volt.
Főváros	2019.12.11. időállapot szerint: 1) 3175 fő állt cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt 2013 előtt 2) 1516 főnek határidőben, 629 főnek határidőn túl indították meg a felülvizsgálati eljárását. 2019. 05. 31-én 343 fő akinek még meg kell indítani, gyámhivatalok folyamatosan dolgozzák le a hátralékot 3) 903 esetben a per jogerősen lezárult, 1242 eljárás van folyamatban	47,7%-nak időben, 19,8%-nak késedelmesen, míg 10,8%-nak egyáltalán nem indult meg a gondnokság alá helyező határozat felülvizsgálata. A fennmaradó 21,6%-ról nincs adat.
Győr-Moson-Sopron	2020.11.06. időállapot szerint: 1) 985 fő állt cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt 2013 előtt	94,2%-nak időben indították meg a felülvizsgálati eljárását, 5,8%-nak az elhalálozások és az illetékességváltozások

	<p>2) 928 személynek időben indult meg a felülvizsgálati eljárása (Tájékoztató, hogy a felülvizsgálati kötelezettségnek eleget tettek, a 985 és 928 fő közötti különbség az elhalálozásokból és az illetékességváltozásokból adódik)</p> <p>3) 4 esetben nem zárult még le az eljárás</p>	<p>miatt nem indult meg a gondnokság alá helyezés felülvizsgálata.</p>
Hajdú-Bihar	<p><i>2020.11.06. szerinti időállapot:</i></p> <p>1) 1594 fő állt cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt 2013 előtt</p> <p>2) összesen 1576 főnek indult meg a felülvizsgálati eljárása, 1424 főnek időben, 152 főnek késedelmesen</p> <p>3) 2 esetben nem zárult még le az eljárás</p>	<p>89,4 % esetében időben, 9,5% esetében késedelmesen indult meg a felülvizsgálati eljárás, 1,1%-ról nincs pontos adat.</p>
Heves	<p><i>2020.06.22. időállapot szerint:</i></p> <p>1) 786 fő állt cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt 2013 előtt</p> <p>2) 695 főnek indult meg a felülvizsgálati eljárása (mindenkinek időben indult, 91 főnek nem indult meg halálozás vagy illetékességváltozás miatt)</p> <p>3) 8 főnek van folyamatban</p>	<p>88,4%-nak időben indították meg a felülvizsgálati eljárását, míg 11,6 %-nak az elhalálozások és az illetékességváltozások miatt nem indult meg a gondnokság alá helyezés felülvizsgálata.</p>
Jász-Nagykun-Szolnok	<p><i>2020.12.08. időállapot szerint:</i></p> <p>a) 1282 fő állt cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt 2013 előtt</p> <p>b) 1138 főnek indult meg a felülvizsgálati eljárása időben, 144 fő elhalálozott, vagy illetékességváltozás következett be</p>	<p>88,8 %-nak időben indították meg a felülvizsgálati eljárását, míg 11,2 %-nak az elhalálozások és az illetékességváltozások miatt nem indult meg a gondnokság alá helyezés felülvizsgálata.</p>
Komárom-Esztergom	<p><i>2020.11.06. időállapot szerint:</i></p> <p>1) 891 fő állt cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt 2013 előtt</p> <p>2) 878 főnek indult meg összesen a felülvizsgálata, ebből időben 801 főnek, késedelmesen 77 főnek</p> <p>3) 72 eljárás van még folyamatban</p> <p>4) gondnokság megszüntetésére 3 esetben került sor, támogatót egyszer sem rendeltek ki, részleges korlátozásra 55 esetben, teljes korlátozás 704 esetben</p>	<p>89,9% esetében időben, 8,6% esetében késedelmesen indult meg a felülvizsgálati eljárás, 1,5%-ról nincs pontos adat.</p> <p>A megindult felülvizsgálati eljárások 0,3%-ában került sor a gondnokság megszüntetésére, 6,3%-ban került sor részleges korlátozásra, 80,2%ban teljes korlátozásra, míg az eljárások 8,2%-a még folyamatban volt az adatközlés időállapotában. Az eljárások 5%-ban nem rendelkezünk adattal.</p>

Nógrád	<p>2021.01.08. időállapot szerint</p> <p>1) 499 fő állt cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt 2013 előtt</p> <p>2) 469 főnek időben indult meg a felülvizsgálati eljárása, 30 főnek késedelmesen a gyámhivatali fluktuáció következtében</p>	<p>94%-ban időben, 6%-ban késedelmesen indult meg a felülvizsgálati eljárás. Elhalálozás vagy illetékességváltozás nem történt.</p>
Pest	<p>2019.08.02. szerinti időállapot:</p> <p>1) 2946 állt cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt 2013 előtt</p> <p>2) 1501 főnek indult meg időben a felülvizsgálati eljárása</p> <p>3) 794 van folyamatban</p>	<p>51% esetében időben indították meg a felülvizsgálati eljárást, a fennmaradó 49%-ról azonban egyáltalán nem rendelkezőnk adattal. Az adatok pontosításáért a kormányhivatal 96.000 Ft költségtérítést kér.</p>
Somogy	<p>2020.11.06. szerinti időállapot:</p> <p>1) 744 fő állt cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt 2013 előtt</p> <p>2) 453 főnek időben, 183 főnek késedelmesen indult meg a felülvizsgálati eljárása</p> <p>3) 25 eljárás nem zárult még le</p> <p>4) 1 esetben szüntették meg a gondnokságot, ekkor támogatót rendeltek ki, gondnokság fenntartása részleges korlátozással: 42 fő, gondnokság fenntartása teljes korlátozással: 565 fő</p>	<p>60,9 % esetében időben, 24,6% esetében késedelmesen indult meg a felülvizsgálati eljárás, 14,5 %-ról nincs pontos adat.</p> <p>A megindult felülvizsgálati eljárások 0,2%-ában került sor a gondnokság megszüntetésére, ekkor támogatót rendeltek ki, 6,6%-ban került sor részleges korlátozásra, 88,8%ban teljes korlátozásra, míg az eljárások 3,9%-a még folyamatban volt az adatközlés időállapotában. Az eljárások 0,5%-ban nem rendelkezőnk adattal.</p>
Szabolcs-Szatmár-Bereg	<p>2020.11.05. szerinti időállapot: (pontosítási kérelmünknek eleget tesz)</p> <p>1) 1464 fő állt cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt 2013 előtt</p> <p>2) összesen 1314 felülvizsgálati eljárás indult, ebből 1221 indult időben, 93 késedelmesen</p> <p>3) 165 folyamatban lévő perből (időállapot: 2019.07.24.) 159 fő esetében időben, 6 fő esetében késedelmesen indult meg a felülvizgálat</p>	<p>83,4 % esetében időben, 6,4% esetében késedelmesen indult meg a felülvizsgálati eljárás, 10,2%-ról nincs pontos adat.</p>
Tolna	<p>2020.11.06. szerinti időállapot:</p> <p>1) 422 fő állt cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt 2013 előtt</p> <p>2) 228 felülvizgálat indult időben, 105 késedelmesen</p> <p>3) 34 eljárás van folyamatban</p> <p>4) 3 esetben került sor</p>	<p>54 % esetében időben, 24,9% esetében késedelmesen indult meg a felülvizsgálati eljárás, 21,1%-ról nincs pontos adat.</p> <p>A megindult felülvizsgálati eljárások 0,9%-ában döntöttek a gondnokság megszüntetéséről támogató</p>

	gondnokság megszüntetésére támogató kirendelésével, 11 esetben részleges korlátozásra, 271 esetben teljes korlátozásra került sor	kirendelésével, 3,3% -ban került sor részleges korlátozásra, 81,4% -ban teljes korlátozásra, míg 10,2% eljárás még folyamatban volt az adatközlés időállapotában, az eljárások 4,2% -áról pedig nincs adat
Vas	<p>2020.11.06. időállapot szerint:</p> <p>1) 967 fő állt cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt 2013 előtt</p> <p>2) 878 eljárás indult időben, 967 és 878 közötti különbséget az elhalálozások és az elköltözések (illetékességváltozás) száma okozza</p> <p>3) 67 eljárás nem zárult még le</p> <p>4) gondnokság megszüntetésére nem került sor, részleges korlátozásra 51 esetben, teljesen korlátozó gondokságra 761 esetben került sor</p>	<p>Az eljárások 90,8%-a időben indult meg, a fennmaradó 9,2%-nak az elhalálozások és az elköltözések miatt nem indult meg a felülvizsgálati eljárása.</p> <p>Az eljárások eredményei és a folyamatban lévő eljárások alapján összesen 883 eljárás indult a megyében, nem 878. A 878 megindult felülvizsgálati eljárások 0,4%-ában került sor a gondnokság megszüntetésére, 5,8%-ban került sor részleges korlátozásra, 86,2%-ban teljes korlátozásra, míg az eljárások 7,6%-a még folyamatban volt az adatközlés időállapotában.</p>
Veszprém	<p>2020.11.06. időállapot:</p> <p>1) 1021 fő állt cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt 2013 előtt</p> <p>2) 887 főnek indult meg időben, 8 főnek késedelmesen, 136 főnek nem indult meg elhalálozás vagy illetékességváltozás miatt</p> <p>3) 82 fő esetében nem zárult még le az eljárás</p> <p>4) 3 fő esetében szüntették meg a gondnokságot támogató kirendelése nélkül, 1 esetben támogató kirendelésével, 26 esetben került sor a részleges korlátozásra, 716 fő esetében a teljes korlátozásra</p>	<p>Az adatközlés szerint összesen a megyében 1021 fő állt 2013-ban cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt, míg a megindult eljárások összege, valamint az elhalálozások és illetékességváltozások száma összesen 1031 főt ad ki.</p> <p>86 % esetében időben, 0,8% esetében késedelmesen indult meg a felülvizsgálati eljárás, 13,2%-nak nem indult meg a felülvizsgálati eljárása elhalálozás vagy illetékességváltozás miatt.</p> <p>A megindult felülvizsgálati eljárások 0,3%-ában került sor a gondnokság megszüntetésére támogató kirendelése nélkül és 0,1%-ban támogató kirendelésével, 2,9%-ban került sor részleges korlátozásra, 80%-ban teljes korlátozásra, míg az eljárások 9,2%-a még folyamatban volt az adatközlés időállapotában. 7,5% elhalálozott a felülvizsgálati eljárás alatt.</p>
Zala	<p>2020. 11. 06. szerinti időállapot</p> <p>1) 1036 fő állt cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt 2013 előtt</p>	<p>100%-ban időben, mindenkinek lefolytatták a felülvizsgálati eljárást, nem történt halálozás, vagy illetékváltozás sem a megküldött adatok alapján.</p>

	<p>2) 1036 esetben indult meg a felülvizsgálati eljárás időben</p> <p>3) 10 esetben nem zárult még le</p>	
--	---	--

A. A fentebb ismertetett adatok megszerzéséhez az elmúlt 1,5 évben közel 60 adatigénylést nyújtottunk be a megyei (és a Fővárosi) Kormányhivatalokhoz, majd a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatósághoz (a továbbiakban: NAIH) kellett fordulnunk ahhoz, hogy a lent részletezett adatokhoz hozzáférjünk.

A táblázat alapján szembetűnő, hogy a megszerzett adatok koránt sem egységesek, különböző időállapotokra vonatkoznak, attól függően, hogy a Kormányhivatalok mely adatigénylésre válaszoltak. A táblázat alapján látható, hogy az adatközlés nem minden megyében pontos, valamint nem tájékoztatott minden megye, arról, hogy milyen okból nem indult meg a felülvizsgálati eljárás egy adott százalékban. Míg egyes megyékben jelezték, hogy egyes felülvizsgálati eljárások az elhalálozások, valamint az illetékességváltozások miatt egyáltalán nem indultak meg (Fejér megye 13,4%, Győr-Moson-Sopron megye 5,8%, Heves megye 11,6%, Jász-Nagykun megye 11,2%, Vas megye 9,2%, Veszprém megye 13,2%) más megyékben csak következtetni tudunk erre, azokból a százalékokból, amelyről nem rendelkezünk adattal (Baranya megye: 17,2%, Bács-Kiskun: 3,8%, Borsod-Abaúj-Zemplén: 2%, Békés: 14%, Csongrád: 2,7%, Főváros 21,6%, Hajdú-Bihar: 1,1%, Komárom-Esztergom: 1,5%, Pest: 49%, Somogy: 14,5%, Szabolcs-Szatmár-Bereg: 10,2%, Tolna: 21,1%). Különös, hogy Nógrád, és Zala megyében 100%-ban megindították az összes eljárást az adatközlés alapján, egy haláleset, vagy illetékességváltozás sem történt a megyében. A felülvizsgálati eljárások lefolytatásának eredményéről 8 megyétől (Baranya, Békés, Fejér, Komárom-Esztergom, Somogy, Tolna, Vas, Veszprém) kaptunk összesen érdemi információt, így csak ezekből a számokból tudunk következtetéseket levonni a felülvizsgálati eljárások tartalmára vonatkozóan.

B. Az OBH elnöke arra hivatkozva utasította el adatigénylésünket, hogy a jogszabály által elrendelt adattörlési kötelezettség folytán nem adható válasz arra a kérdésre, hogy 2013-ban hány cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezett személy volt Magyarországon, és mivel a többi kérdés erre a kérdésre alapul, így ezekre a kérdésekre sem adható válasz. Nem világos számunkra, hogy az OBH elnöke milyen adattörlési kötelezettségre hivatkozott, és összességében meglepőnek tartjuk, ha az OBH gondnokoltakról szóló nyilvántartásában nem követhető vissza az az adat, hogy adott időpontban összesen hány kizáró/ teljesen korlátozó gondnokság alatt álló ember van.

Az adatszolgáltatás nehézségei arra engednek következtetni, hogy a gyámhatóságok vagy ténylegesen nem rendelkeztek a kért adatokkal, és saját gondnokoltjaik státuszát egyáltalán nem tartják nyilván, vagy nem akarták a rendelkezésünkre bocsátani az adatokat, a törvénysértően késedelmes, illetve egyáltalán meg nem indult eljárások miatt.

A vonatkozó statisztikai adatgyűjtések problematikáit illetően fel kell hívni a figyelmet a CRPD 31. cikkében foglaltakra, mely szerint "a részes államok vállalják, hogy összegyűjtik a megfelelő információkat – beleértve a statisztikai és kutatási adatokat -, amely révén a CRPD végrehajtásához szükséges politikákat alakíthatnak ki és valósíthatnak meg". E cikk 2. bekezdése azt is megfogalmazza, hogy az összegyűjtött információt megfelelő módon kell lebontani, és a részes államoknak a CRPD-ben foglalt kötelezettségei teljesítésének, továbbá azon akadályok beazonosításának támogatására kell felhasználni, amelyekkel, a fogyatékosággal élő személyek jogaik gyakorlása során szembesülnek. A részes államok azonban nem csak a vonatkozó adatok összegyűjtéséért, megfelelő lebontásáért, hanem, azok feldolgozásáért is felelősek.

A Mental Disability Advocacy Center már a korábban hivatkozott 2013-as tanulmányában felhívta az *Európai Bizottság figyelmét, hogy a CRPD 12. cikk implementációjának elősegítése érdekében összehasonlítható, átfogó, ugyanakkor kellően részletezett adatgyűjtésre lenne szükség az Európai Unió tagállamainak gondnoksági szabályozással kapcsolatos helyzetéről.*

Ennek megfelelően egy megbízható és kellőképpen átlátható gyámhatósági nyilvántartási rendszer mind a támogatók kirendeléséről, mind a cselekvőképességet korlátozó gondokság alatt élő személyekről, mely egyben a statisztikai adatszolgáltatás alapja is, fontos információval szolgálhat a jogfejlesztés további irányainak meghatározásához, de a korábbi kodifikációs munkák értékeléséhez, felülvizsgálatához is visszacsatolást jelenthet, egyben evidencia-alapú hozzájárulást nyújthat a CRPD 35. cikk 2. bekezdése szerinti négyévenkénti a CRPD Bizottság irányelvei szerinti ún. részes állami beszámolókhhoz, s a témában készülő tudományos elemzések elvégzéséhez is elhanyagolhatatlan támpontot jelenthet.

Az előzőek jelentős szerepet tölthetnek be a CRPD és különösen a 12. cikk implementációjával kapcsolatos nemzetközi összehasonlító munkában, az implementációs folyamatok és tendenciák követésében, analizálásában.

Fentiek alapján is kiemelt figyelmet érdemel, hogy ezen adatok közzététele, terjesztése és megkülönböztetés nélkül minden érdeklődő számára elérhetővé, s a leginkább érintett, fogyatékossgal élő személyek részére történő hozzáférhetőségük biztosítása kifejezett cél és részes állami kötelezettségként jelenik meg.

2. sz. melléklet:

Az érdemi információkat tartalmazó adatközléseket csatoljuk a T. Kúria Joggyakorlat-elemző Csoportja számára.